

УДК 373.2.013.42:[613.95-047.22:004]

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2021.35.11318>

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

¹Наталія Вінарчук, ²Марія-Тереза Шоловій

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Туган-Барановського, 7, Львів, Україна, UA-79005*

¹nataliia.vinarchuk@lnu.edu.ua;

²mariya-tereza.sholoviy@lnu.edu.ua

Розглянуто важливість інформаційно-комунікаційних технологій як елемент формування здоров'язбережувальної компетенції дитини дошкільного віку. Запропоновано детальний аналіз таких понять, як “інформаційно-комунікаційні технології”, “здоров'язбережувальна компетенція”, “інформаційне середовище”, “здоровий спосіб життя”; зупинено на значенні освітнього інформаційного середовища в освітньому процесі дошкільників. На підставі проведеного аналізу з'ясовано важливість використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації освітнього процесу у закладі дошкільної освіти. Висвітлено можливості інформаційно-комунікаційних технологій для формування здоров'язбережувальної компетенції дітей дошкільного віку. Визначено роль інформаційно-комунікаційних технологій в організації інформаційно-освітнього середовища закладу дошкільної освіти. Висвітлено думку про те, що знання, вміння, навички, ціннісні установки в аспекті здоров'язбережувальної компетенції доцільно розглядати в межах інформаційно-комунікаційної компетентності як одного з її складників. Охарактеризовано технології, що забезпечують формування здоров'язбережувальної компетенції здобувачів. Визначено, що інформаційно-комунікаційні технології є одними з пріоритетних умов здоров'язбережувального використання програмно-апаратних засобів у навчальному процесі. Обґрунтовано актуальність та важливість просвітницької роботи серед дітей, батьків, педагогів та керівництва закладу дошкільної освіти щодо підвищення їхньої інформаційно-комунікаційної компетентності. Констатовано важливість інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності та здоров'язбережувальної компетенції дошкільників, організації навчання, виховання та розвитку дітей дошкільного віку, налагодження партнерської взаємодії з батьками. Наголошено на тому, що методично правильне використання інформаційно-комунікаційних технологій сприяє модернізації процесу формування здоров'язбережувальної компетенції у здобувачів закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: дошкільна освіта, здоров'я, педагог, інформаційне середовище, освітнє середовище, заклад дошкільної освіти, інформаційно-комунікаційні технології, інформаційно-комунікаційна компетентність, здоров'язбереження, здоров'язбережувальна компетенція, програмне забезпечення, здоровий спосіб життя.

Постановка проблеми. XXI ст. характеризується стрімким проникненням інформаційних технологій у всі сфери діяльності, що, своєю чергою, спричинює інформатизацію суспільства. Згідно з Законом України “Про Концепцію Національної програми інформатизації” інформатизація – це сукупність взаємопов’язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, побудованих на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки [5]. Тому освітнє середовище потребує змін, оскільки суспільство висуває нові вимоги до шляхів передання, засвоєння і закріплення знань. Актуальним у реформуванні системи освіти є інтегрування в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій (далі ІКТ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на актуальність дослідження цінними є наукові розвідки за такими аспектами:

- інформаційно-комунікаційна компетентність як предмет обговорення, міжнародний підхід (Овчарук О. В.) [10];
- здоров’язбережувальний складник ік-компетентності учнів як важливий елемент здоров’язбережувального використання програмно-апаратних засобів у навчальному процесі основної школи (Носенко Ю., Сухих А.) [9];
- освітні технології формування здоров’язбережувальної компетентності (Стрілецька Н. М.) [12];
- використання ІКТ для формування здоров’язбережувальної компетентності старших дошкільників (Андрющенко Т. К., Лохвицька Л. В., Руденко Ю. А., Дудник Н. А.) [2];
- інформаційно-комунікативна компетентність громадянина в процесах формування громадянського суспільства (Соснін О. В.) [11];
- інформаційні процеси та інформаційне освітнє середовище (Шрейдер Ю. А.) [13].

Мета і завдання статті. Розкрити значущість використання ІКТ у формуванні здоров’язбережувальної компетенції дошкільників. Відповідно до мети, визначено такі завдання дослідження:

- з’ясувати роль ІКТ в організації інформаційно-освітнього середовища закладу дошкільної освіти;
- детально проаналізувати поняття “інформаційно-комунікаційні технології”, “здоров’язбережувальна компетенція”, “інформаційне середовище”, “здоровий спосіб життя”;

- обґрунтувати актуальність та важливість просвітницької роботи серед здобувачів, батьків, педагогів закладу дошкільної освіти (ЗДО) щодо можливості використання ІКТ для активного ведення здорового способу життя;

- означити правильність використання ІКТ.

Зв'язок роботи з науковими програмами і практичними завданнями визначений розробленням актуальних питань відповідно до науково-дослідних і навчально-методичних тематик кафедри початкової та дошкільної освіти факультету педагогічної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка. Написання роботи за цією темою проводилося шляхом теоретичного осмислення наукових джерел, вивчення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу у ЗДО.

Виклад основного матеріалу. Інтегрування ІКТ в освітній процес регламентовано нормативно-правовими документами: інструктивно-методичні рекомендації МОН молоді та спорту України “Про організацію роботи в дошкільних навчальних закладах у 2014–2015 навчальному році”; указ Президента України “Про заходи щодо Забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні”; Закон України “Про Національну програму інформатизації” – Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр.

На кожному етапі розвитку суспільства поняття “освітнє середовище” трактують по-різному.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) від 12 січня 2021 р. зазначено, що освітнє середовище – сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти; це система впливів та умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні [3].

Уперше концепцію інформаційного середовища запропонував Шрейдер Ю., який розглядає його не лише як провідник інформації, а й активний початок, що впливає на учасників освітнього процесу в ЗДО. Вчений зазначав, що інформаційне середовище може зберегти багато знань, проте не зберігає вміння користуватись цими знаннями [13].

Макаренко Л. стверджує, що інформаційно-освітнє середовище – це сукупність різних підсистем: інформаційних, технічних і навчально-методичних, таких, що забезпечують навчальний процес, а також учасників освітнього процесу. Інформаційно-освітнє середовище володіє інваріантністю, що формує різноманітність різних типів локальних середовищ. Людина може одночасно знаходитися в різних інформаційно-освітніх середовищах, які вона сприймає як щось єдине [8].

Отже, інформаційно-освітнє середовище повинне характеризуватися

сприятливим мікрокліматом (взаємовідносини у колективі дітей та педагогів, відповідне програмне та технічне забезпечення, заохочення до ведення здорового способу життя, дотримання санітарно-гігієнічних норм використання ІКТ у ЗДО).

Наведемо означення понять “інформаційно-комунікаційна компетентність”, “здоров’язбережувальна компетенція”, “інформаційно-комунікаційні технології”, без яких не буде повного розуміння ефективного створення інформаційного освітнього середовища для повноцінного розвитку дитини.

Соснін О. визначає інформаційно-комунікаційну компетентність (далі ІКК) як можливість людини, з одного боку, орієнтуватися в динамічному соціокультурному середовищі і просторі різних культур, а з другого, – нарощувати обсяги інформації і знань, вибудовувати власний стиль комунікацій, що вирізняється підвищеною особистісною активністю, новими принципами взаємодії в умовах сучасних соціокультурних трансформацій [11].

Овчарук О. зазначає, що інформаційно-комунікаційна компетентність входить до переліку ключових у основних стратегічних міжнародних документах, є наскрізною, багатофункціональною, може бути застосована у різноманітних життєвих сферах. Інформаційно-комунікаційна компетентність передбачає здатність людини орієнтуватися в інформаційному просторі, оперувати даними на основі використання сучасних ІКТ відповідно до потреб ринку праці та для ефективного виконання професійних обов’язків [10].

Ковальова О. надає таке означення поняттю “здоров’язбережувальна компетенція” – це засіб організації та послідовних дій у навчально-виховному процесі, реалізації освітніх програм на основі всебічного урахування особливостей індивідуального здоров’я учнів, особливостей їх вікового, психофізичного, духовно-етичного стану й розвитку [7].

Інформаційно-комунікаційні технології – сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, обробки, зберігання, розповсюдження, демонстрації та використання даних в інтересах їх користувачів.

Науковці Кашуба В. та Футорний С. зазначають, що ІКТ мають вплив на формування та розвиток сучасного інформаційного суспільства. Існує чимало факторів, які визначають роль ІКТ в освіті:

– упровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті суттєво прискорює передання знань і накопичення технологічного та соціального досвіду людства не лише від покоління до покоління, а й від однієї людини до іншої;

– сучасні інформаційно-комунікативні технології, підвищуючи якість навчання й освіти, дають змогу людині успішніше та швидше адаптуватися до навколишнього середовища й до постійних соціальних змін у ньому;

– активне та ефективне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіті – важливий чинник створення системи освіти, що відповідає потребам інформаційного суспільства й процесу реформування традиційної системи освіти у світлі вимог сучасної індустріалізації населення [6].

Андрющенко Т., Лохвицька Л., Руденко Ю., Дудник Н. зазначають, що ефективність методики формування дошкільників здоров'язбережувальної компетентності з використанням засобів ІКТ залежить від:

- урахування вікових особливостей старших дошкільників;
- логічності побудови траєкторії освітнього процесу;
- інтеграції ІКТ у практичну, ігрову, індивідуальну та групову діяльність дітей;
- усвідомлення педагогами ресурсного потенціалу кожного обраного засобу ІКТ для формування конкретної життєвої навички;
- створення умов для закріплення дітьми життєвих навичок;
- організації освітньої діяльності з урахуванням санітарно-гігієнічних, психолого-педагогічних та ергономічних вимог до використання засобів ІКТ у закладах дошкільної освіти [2].

Аналізуючи наукові джерела, доходимо висновку, що для підвищення мотивації ведення здорового способу життя, інтересу дітей до формування здоров'язбережувальних життєвих навичок варто впроваджувати інформаційно-комунікаційні технології в освітній процес ЗДО.

Учені Андрющенко Т., Лохвицька Л., Руденко Ю., Дудник Н. виокремлюють такі засоби ІКТ:

1. Мультимедійна презентація – ефективність забезпечується тим, що зазначений програмний продукт містить кольорові фотографії і малюнки, звукове оформлення, відеофрагменти, анімацію, тривимірну графіку, тобто динаміку, звук і зображення – компоненти, які утримують увагу дошкільника і забезпечують образне сприйняття інформації. Для створення мультимедійних презентацій існує перелік програмних продуктів відомих світових виробників програмного забезпечення: PowerPoint компанії Microsoft, Corel Presentations, Star Office, OpenOffice Impress.

2. YouTube – є зручним і простим у використанні засобом ІКТ. Він доступний як вихователям, так і старшим дошкільникам. YouTube забезпечує широкий вибір роликів, мультфільмів для перегляду відповідно до теми, яку вивчають діти. Також педагоги можуть самостійно розміщувати в YouTube відеофайли, необхідні для опрацювання з вихованцями.

3. Інтелектуальні карти – це зручний інструмент для відображення процесу мислення і структурування інформації у візуальній формі. Серед доступних у мережі Інтернет вебсервісів для створення інтелект-карт найзручнішими для використання в роботі з дітьми старшого дошкільного віку визначено: Coogle – www.coggle.it, Xmind – www.xmind.net, MindMeister – www.mindmeister.com, Popplet – <http://popplet.com/>

4. Диктофон – дієвий засіб для розвитку у старших дошкільників навички ефективного спілкування. Він незамінний під час проведення дітьми інтерв'ю з дорослими та однолітками. Можливість багаторазового прослуховування аудіозапису стимулює дітей уважно слухати, чітко формулювати думку, оцінювати якість власного мовлення та співрозмовників [2].

Висновки. За правильного використання ІКТ, згідно з санітарно-гігієнічними вимогами до організації освітнього процесу задля формування здоров'язбережувальної компетенції, можемо передбачити таке: створення здорового інформаційного освітнього середовища, співпраця ЗДО та батьків, підвищення рівня професійної майстерності педагогів, активізація пізнавальної діяльності дитини дошкільного віку і, як наслідок, підвищення ефективності освітнього процесу. Використання інформаційно-комунікативних технологій у закладі дошкільної освіти є збагачувальним і перетворювальним фактором, який є одним із шляхів оновлення змісту освіти згідно сучасним вимогам. Впровадження в освітній процес ЗДО інформаційно-комунікаційних технологій як засобу формування здоров'язбережувальної компетенції дітей дошкільного віку забезпечує вихованців знаннями про потребу ведення здорового способу життя. Дана проблема потребує подальшого наукового дослідження щодо результативності формування здоров'язбережувальної компетенції дітей дошкільного віку засобами ІКТ.

1. Академічний тлумачний словник. Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/seredovyshhe>

2. Андрющенко Т. К., Лохвицька Л. В., Руденко Ю. А., Дудник Н. А. Використання ІКТ для формування здоров'язбережувальної компетентності старших дошкільників. Режим доступу : <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/10753/1/3795-Article%20Text-18820-1-10-20210226.pdf>

3. Базовий компонент дошкільної освіти від 12 січня 2021 р. Режим доступу:

https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

4. Закон України «Про дошкільну освіту». Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>

5. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації». Режим доступу : Про Концепцію Національної програми інформатизації | LIGA:ZAKON (ligazakon.net)

6. *Кашиба В., Футорний С.* Із досвіду використання інформаційних технологій у процесі занять фізичним вихованням різних груп населення. Національний університет фізичного виховання і спорту України // Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2016. № 21. С. 81–89.

7. *Ковалева О. И.* Личностно ориентированное обучение студентов современных вузов как фактор сохранности здоровья : дис. канд. пед. наук : 13.00.08 / Ставрополь, 2004. 175 с.

8. *Макаренко Л. Л.* Інформаційно-освітнє середовище вищого навчального закладу як важливий чинник процесу професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя // Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Сер. : Педагогічні та історичні науки. 2013. Вип. 115. С. 113–126. Режим доступу : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/8923/1/MAKARENKO.pdf>

9. *Носенко Ю., Сухих А.* Здоров'язбережувальний складник ік-компетентності учнів як важливий елемент здоров'язбережувального використання програмно-апаратних засобів у навчальному процесі основної школи // Нова педагогічна думка. 2016. 2 (86). С. 30–35.

10. *Овчарук О. В.* Інформаційно-комунікаційна компетентність як предмет обговорення: міжнародні підходи. Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/1091/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%9E%D0%B2%D1%87%D0%B0%D1%80%D1%83%D0%BA_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF_%D0%B2_%D1%88%D0%BA_2013.pdf

11. *Соснін О. В.* Інформаційно-комунікативна компетентність громадянина в процесах формування громадянського суспільства // Віче : теорет. і громад.-політич. журн. 2012. № 20. С. 22–26.

12. *Стрілецька Н. М., Ільченко О. О.* Освітні технології формування здоров'язберігаючої компетентності молодших школярів на уроках інформатики: теоретичний аспект // Молодий вчений. № 2.1. 2018. С. 140–144.

13. *Шрейдер Ю. А.* Информационные процессы и информационная среда // Научно-техническая информация. 1976. № 1.

Стаття: надійшла до редколегії 09.08.2021

доопрацьована 24.08.2021

прийнята до друку 10.09.2021

FORMATION OF HEALTH-PRESERVING COMPETENCE OF PRESCHOOL CHILDREN BY MEANS OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

Nataliia Vinarchuk, Mariia-Tereza Sholovii

*Ivan Franko National University of Lviv,
Tuhan-Baranovskoho Str., 7, Lviv, Ukraine, UA-79005*

The article considers the importance of information and communication technologies for the formation of health-preserving competence of preschool children. The authors propose a detailed analysis of the following concepts: “information and communication technologies”, “health-preserving competence”, “information environment”, “healthy lifestyle”. Based on this analysis, the importance of using information and communication technologies in the organization of the educational process in preschool educational institutions is discovered. The article highlights the possibilities of information and communication technologies for the formation of health-preserving competence of preschool children. The role of information and communication technologies in the organization of information and educational environment of preschool education is figured out. This article evolves the opinion that knowledge, skills, abilities, valuable orientations in the aspect of health-preserving competence should be considered within the information and communication competence as one of its components. The technologies that provide the formation of health-preserving competence of children are described. The following statement is determined: information and communication technologies are one of the priority conditions for health-saving usage of software and hardware in the educational process. The authors substantiate the importance of educational work among children, parents, teachers and administration of preschool institutions to increase their information and communication competence, to organize effective educational process and establish partnership with parents. It is emphasized that methodically correct usage of information and communication technologies contributes to the modernization of the process of health-preserving competence formation of preschool children.

Keywords: preschool education, health, teacher, information environment, educational environment, preschool education institution, information and communication technologies, information and communication competence, health preservation, health preservation competence, software, healthy lifestyle.